

**Univerzita
Karlova
Filozofická
fakulta**

**Ústav slavistických a
východoeurópskych štúdií**

Slovanské
literatúry

Mgr. Mária
Pavligová

**Poézia vybraných debutantiek
sedemdesiatych a osemdesiatych rokov 20.
storočia (Poetika a interpretácia)**

**Poetry of Chosen Poetesses, Debutants of the
Seventies and Eighties of
the 20th Century (Poetics and Interpretation)**

*Tézy
dizertačnej
práce*

Rok
odovzdania
práce: 2018

d
ú
c
i

p
r
á
c
e
:

P
h
D
r
.

J
a
n
a

P
á
t
k
o
v
á
,

P
h
.
D

Osnova

Úvod	3
Predmet dizertačnej práce	4
Zdôvodnenie výskumnej problematiky	7
Teoretické východiská (stratégia prístupu k téme dizertačnej práce)	8
Rámcová štruktúra dizertačnej práce	10
Záver	14
Literatúra	15

Úvod

Prezentovaná dizertačná práca sa venuje počiatočným fázam tvorby vybranej štvorice ženských poetiek, ktoré spadajú do obdobia sedemdesiatych a osemdesiatych rokov minulého storočia. Autorka si za predmet svojej analýzy zvolila básnickú tvorbu Viery Prokešovej, Dany Podrackej, Anny Ondrejkovej a Mily Haugovej, ktoré sa do slovenskej literatúry prihlásili prostredníctvom rovnakej publikačnej platformy: rubriky a neskôr literárnej prílohy periodika *Nové slovo*, a to v čase najtvrdších normalizačných úsilí.

Práca je rozdelená do troch kapitol, pričom prvá z nich má objasniť literárnohistorické pozadie obdobia, na ktoré je v rámci bádania kladený zreteľ. Cieľom je poskytnúť jasný a ucelený pohľad na problematický výsek slovenských literárnych dejín, ktorý formovala špecifická politicko-spoločenská situácia. A práve podrobné poznanie tohto pozadia ozrejmuje istú mieru paradoxnosti, a tým aj špecifickosti vybraných básnických osobností.

V ďalšej časti, *Poetky s vlastným uhlom videnia*, ktorá predstavuje nosnú kapitolu textu, autorka načrtáva okolnosti uplynulého storočia, za akých sa v literatúre presadzovali ženské autorky. K jednému zo základných označení, ktoré sú spájané s tvorbou štvorice, patrí pojem ženská poézia (poézia písaná ženami) – autorka neopomína ani tento problémový bod a pokúša sa poukázať na to, kedy je jeho užívanie korektné. V stručných náčrtoch uvádza tiež základné biografické informácie, relevantné pre lepšie porozumenie textov, a ďalej sa venuje interpretačnej analýze vybraných desiatich básnických zbierok, ako aj tvorbe preddebutovej fázy publikovanej časopisecky. Všíma si najmä základnú množinu motívov, spôsoby prezentácie lyrického subjektu a základné črty básnenia tej-ktorej poetky vo vymedzenom časovom horizonte.

Napokon upozorňuje na interakciu poézie s filozofiou a text dopĺňa o poznámky k fenoménu básnického obrazu a k otázke metafory. Cieľom záverečnej práce bolo priblížiť poéziu vybranej štvorice autoriek, poukázať na paralely ich písania, ako aj poukázať na ich význam vo vývine modernej slovenskej poézie.

Predmet dizertačnej práce

Zdôvodnenie výskumnej problematiky

Teoretické východiská (stratégia prístupu k téme dizertačnej práce)

Rámcová štruktúra dizertačnej práce

Úvod

Úvod dizertačnej práce je koncipovaný predovšetkým ako zdôvodnenie cieľov výskumu a vymedzenie riešenej problematiky. Skratkovito načrtáva, akým smerom sa výskum poézie vybranej štvorice poetiek uberá,

1 *Reálny svet vs svet literatúry*

Svet umeleckého textu tiež diskurzom, ktorý prestupuje existujúce limity, aby prostredníctvom jazyka (a ten do veľkej miery za obmedzený považovať môžeme) sprostredkoval to, čo neexistuje, takým spôsobom, akoby to reálne existovalo. Potom jedným z najefektívnejších spôsobov k uchopeniu významu/významov konkrétnej básne a tým aj celej tvorby autora, jeho poetiky či poetiky obdobia literárnych dejín predstavuje samotná interpretácia (v zmysle výkladu významu vypovedaného, nie iba percepcie – vo význame psychologického vnímania „predmetu“). Ako na interpreta *pôsobia* jednotlivé slová, verše vo vzájomnej súhre – to je to elementárne východisko, základ, ktorý už po prvých „stretnutiach“ s poéziou odhaľuje ústredné motivické tendencie, jazykové či zvukové fenomény alebo neopakovateľné, charakteristické črty rukopisu toho-ktorého básnika/poetky. A hoci nie je možné, aby šlo o nemenný, striktné daný spôsob podania (ba naopak, za každých okolností je nemálo subjektívny, podliehajúci „vonkajším“ vplyvom kultúrno-spoločenského kontextu a tak ďalej), vo svojom texte nemám v úmysle obsiahnuť tvorbu poetiek v ich celistvosti, skôr sa podujímam na akési interpretačné sondovanie, čiastkový postreh výseku literárneho života a zdôraznenie fundamentálnych rovín ich obraznosti. V úmysle mám viesť s básňou dialóg a zachytiť nové a nové atribúty, ktoré samotný proces interpretovania – a na takom malom, v mnohých prípadoch až jazykovo úspornom priestore básnického textu – dáva k dispozícii.

1.1 Kontext sedemdesiatych a osemdesiatych rokov 20. storočia. Úvodné poznámky k problému

Takmer celá druhá polovica vo vývine slovenskej literatúry dvadsiateho storočia sa nesie v znamení jej významných obratov a premien¹. No možno povedať, že v tomto období sa jej výklad, poézie obzvlášť, vnímal (aj doteraz vníma) ako problém. Napokon, dochádzalo k pohybum a udalostiam, ktorých sféra vplyvu zasahuje aj súčasnosť. Na jednej strane silno rezonovala potreba slovesné umenie ideologizovať, postaviť ho do služby politiky a spoločnosti, no na strane druhej naopak potreba ho od všetkých ideológií očistiť, aby bolo čo najbližšie človeku a jeho podstate. Neskôr poézia nie je už len zdrojom imaginácie, ale má byť schopná čeliť chaosu, zaoberať sa osobnou, vnútornou skúsenosťou človeka.

1.2 Básnenie na pomedzí

Z literárneho hľadiska sa teda ako relevantné javí vychádzanie Nového slova medzi rokmi 1972 až 1977, respektíve 1978 až 1983 (rozpätie rokov existencie literárnej rubriky a následne prílohy). Tieto dva publikačné priestory Nového slova mali v kontexte slovenskej literatúry predsa len špecifické postavenie – práve tu debutovala podstatná časť význačných básnikov dnešnej strednej generácie. Nie je preto nutné vnímať spojitosť s týmto publikačným priestorom ako akúsi stigmú (ako je zvykom určitej časti slovenských literárnych vedcov, prípadne na strane druhej, túto skutočnosť zamlčovať).

1.3 Postmoderná moderna či moderná post-moderna?

V súvislosti s vymedzením významového poľa pojmu postmoderny je jedným z najviac frekvencovaných aspektov jednak snaha teoretikov o jej striktné zadefinovanie, čo je vcelku pochopiteľné. Vo všeobecnosti máme tendenciu „uzatvárať“ entity sveta do definícií, do vzťahov – usúvzťažňovať ich s inými entitami, vytvárať pojmové, úvahové, činnostné štruktúry. Na druhej strane je to do istej miery potreba triediť jednotlivosti sveta okolo nás podľa takto definovaných kategórií na postmoderné a ne-postmoderné, čím však automaticky vzniká polarita biele-čierne. Je však dávno jasné, že nič na svete sa po takýchto trajektóriách bezvýhradne nepohybuje, že je skôr pravidlom sa z nich vychyľovať, o to viac to platí pri

¹ Samozrejme, týmto ale nechcem marginalizovať významné premeny a vývinové posuny aj ostatných období v slovenskej literatúre (či už dvadsiateho storočia, alebo tých predošlých). Priamo sa však nejedná o predmet môjho skúmania.

čomsi natoľko pestrom, mnohotvárnom, premenlivom (a prijímanom nie primárne skrz prizmu rozumu), ako je samo umenie.

1.4 Báseň ako fenomén

Ak sa odrazíme od tohto postoja a položíme si otázku, čo má byť primárnym aspektom pre korektné hodnotenie básnického textu, odpoveď nie je celkom jednoznačná. Ako podstatu však možno uchopiť súhrn základných aspektov básnického textu, akými sú schopnosť textu komunikovať s čitateľom, dispozície autora narábať s jazykom, so slovom, a tým aj účinnosť spojenia týchto slov rezonovať a naplňovať sa vo vedomí percipienta. Schopnosť preniesť do jeho vedomia intenzitu individuálneho tvorivého gesta – prenesenie pocitu, záblesku myšlienky, vnútorného rozpoloženia či postoja. Báseň však predstavuje viacúrovňový systém prvkov.

2 *Poetky s vlastným uhlom videnia*

Ich poéziu sa pokúsim priblížiť a ozrejmiť najmä s prihliadnutím na tvorivé počiatky a ranú tvorbu (spadajúce do obdobia sedemdesiatych a osemdesiatych rokov minulého storočia, na ktoré upriamujem vo svojej práci pozornosť). Ako uvádzam vyššie, otázka periodizácie slovenskej literatúry druhej polovice 20. storočia je nejednoznačná. Hoci za periodizačný medzník začiatku dekády je považovaný už rok 1968 (spojený s augustovými udalosťami) a v osemdesiatych rokoch sa ako „uzatvárajúci“ rok častokrát vymedzuje rok 1989² (kedy prebehla nežná revolúcia), svoj výklad rámcujem rokmi 1972–1988.

2.1 Poézia náznakov Viery Prokešovej

V prvej polovici sedemdesiatych rokov sa súčasťou slovenského literárneho kontextu stala poetka, prekladateľka, literárna vedkyňa, esejistka a redaktorka Viera Prokešová (2. 8. 1957 Bratislava – 31. 12. 2008 Bratislava).

2.2 Poézia poznania Dany Podrackej

Len s drobným časovým odstupom po vstupe Viery Prokešovej do literatúry svoje juvenílie v rámci rubriky Nového slova Z najmladšej poézie začala uverejňovať aj ďalšia zo štvorice vybraných poetiek Dana Podracká (9. 3. 1954 Banská Štiavnica). Tá je autorkou

² Pričom situácia sa uvoľňovala, liberalizovala už v druhej polovici osemdesiatych rokov.

básnických zbierok, esejistických textov a kníh pre detského čitateľa. Okrem toho svojou prácou dlhoročne prispieva v oblasti kultúry, politiky či literárnej vedy.

2.3 Poézia ticha Anny Ondrejckovej

Publikačne najstaršou poetkou štvorice, ktorej juvenílie sa začali objavovať v literárnej rubrike Z najmladšej poézie už v roku 1972 (a do periodika prispievala až do roku 1979), je Anna Ondrejková (28. 4. 1954 Liptovský Mikuláš).

2.4 Poézia nevyhnutnosti Mily Haugovej

Najproduktívnejšou a zároveň najprekladanejšou³ poetkou modernej slovenskej poézie je bezpochyby posledná zo štvorice vybraných Mily Haugová (14. 6. 1942 Budapešť).

2.5 Interpretáciou k poetike

Kapitola Poetky s vlastným uhlom videnia – druhá časť dizertácie – predstavuje nosnú stať textu, keďže základným prostriedkom k uchopeniu poetík autoriek a definovaniu spoločných atribútov ich tvorby je interpretačná analýza. Tvorivý proces vybraných poetiek pre väčšiu prehľadnosť možno rozčleniť na štyri časové úseky:

- Za akúsi prvú etapu možno považovať ranú tvorbu, básne publikované časopisecky prevažne v sedemdesiatych rokoch na stránkach Nového slova.
- Nasledujú debuty a zbierky vydané v období osemdesiatych rokov.
- „Po-novembrové“ knihy básní z rokov deväťdesiatych, v ktorých sa prejavujú zrelé básnické osobnosti, a teda sú ťažiskové v priereze tvorbou poetiek (dochádza k ustáleniu vlastných štýlov a umeleckého smerovania).
- A napokon do poslednej vývinovej etapy možno zaradiť ich poéziu z prelomu storočí a súčasnú lyriku štvorice.

2.5.1 Juvenilné básnenie (Čo bolo na začiatku)

Predmetom záujmu tejto podkapitoly je interpretácia jednotlivých básní, ktoré patria do preddebutového obdobia poetiek, a teda predstavujú ich básnické juvenílie zo sedemdesiatych rokov. Ako sa usilujem objasniť v literárnohistorickom priereze v kapitole vyššie, jediná

³ Jej texty vyšli v angličtine, francúzštine, nemčine, ruštine a mnohých ďalších jazykoch. Okrem toho sú tiež súčasťou rôznych básnických antológií.

možnú publikačnú platformu pre mladú generáciu autorov v tom období predstavovali stránky Nového slova. Sumár týchto básnických textov vybranej štvorice poetiek prikladám v závere práce v podobe samostatnej prílohy (a to vo forme prepisov získaných samoštúdiom literárnych príloh Nového slova⁴). Básne sú radené podľa autoriek a následne v chronologickom poradí. Tie z básní, ktoré boli začlenené či už do knižných prvotín, alebo do zbierok nasledujúcich v siedmej a ôsmej dekáde minulého storočia, už v súpise dupľovane neuvádzam, vzhľadom na ich prístupnosť.

2.5.2 Vybrané dekády vo veršoch (Debut a tie ďalšie)

V rámci terminológie varím pojmy (ženský) lyrický subjekt, lyrická hrdinka, aktérka, protagonistka a pracujem s nimi ako so sémanticky rovnocennými. No tak ako je v epike dôležitá rozprávačská rovina, teória naratívu a fikčných svetov, aj pri interpretácii poézie je dôležité citlivo rozlišovať lyrický subjekt, ktorý je štruktúrnou zložkou básne, a teda zároveň aj súčasťou fikčného sveta, a subjekt autorský, ktorého skúsenostný komplex sa síce v individuálnej miere zrkadlí v osobe lyrického hrdinu, no nemožno ich bezhranične stotožňovať. A možno len súhlasiť s tvrdením M. Červenku na margo interpretácie poézie – tú netreba chápať ako číry popis tém, ale skôr ako konštrukciu profilu imaginárneho hovoriaceho (lyrického subjektu pozn. M. P.) v imaginárnej situácii prehovoru, ako kreáciu hypotetickej osoby, ktorej nálady, názory, pocity... zodpovedajú interpretovanému textu. Na rozdiel od epiky sa lyrika stáva komunikáciou nevysloviteľného.⁵ V prípade vybranej štvorice poetiek je však otázka subjektov do istej miery špecifikom ich usúvzťažňovania, keďže sebarefektívne tendencie lyrických protagonistiek básní naberajú až autobiografické črty, sú veľmi úzko prepojené so subjektami autoriek⁶.

3 *Prieniky a súvislosti*

⁴ Uvádzam odpisy, nie fotokópie, vzhľadom na obmedzené podmienky manipulácie s jednotlivými číslami novín v priestoroch Univerzitnej knižnice v Bratislave a Liptovskej knižnice G. Fejérpataky-Belopotockého v Liptovskom Mikuláši.

⁵ Miroslav Červenka svoju teóriu básnických možných svetov rozoberá v štúdiu *Fikční světy lyriky* (2003). Lyrické subjekty podrobne kategorizuje do štyroch skupín – subjekt diela, empirický autor, lyrický subjekt a ďalší hovoriaci v lyrickom dialógu –, pričom význam každého z nich je pre text špecifický. No aplikovanie tejto teórie na konkrétny básnický materiál pre tento moment nie je predmetom môjho záujmu. Žiadalo sa mi však na to upozorniť a uviesť na pravú mieru, akým spôsobom pojem lyrický subjekt vo svojej práci uchopujem.

⁶ A je to jeden z dôvodov, prečo som cítila potrebu kapitolu s názvom *Poetky s vlastným uhlom videnia* začať štyrmi podkapitolami sumarizujúcimi okrem iného aj podstatné biografické informácie.

Kým v predchádzajúcej kapitole som sa na bohatom textovom materiáli vybranej štvorice poetiek snažila výstižne zachytiť a popísať základné atribúty charakterizujúce ich tvorbu sedemdesiatych a osemdesiatych rokov, s doplnujúcim komentárom k časopisecky publikovaným básňam z preddebutového obdobia, v tejto záverečnej časti dizertácie poukážem na súvislosti, ktoré sa mi po samotnej interpretácii žiada spomenúť. Ide o akési presahy do sféry úvah o poézii v teoretickejšej rovine, nie priamo na príklade básnických textov. Poézia je totiž istým spojivom vnútorného sveta, sveta imaginácie s realitou, a nech už báseň pojednáva o hocičom, zakaždým akoby nás zoznamovala s istou sférou nášho ja, akoby nás nepriamo nútila zvoliť si postoj k danému výseku sveta, akoby nás neustále konfrontovala s naším vlastným bytím.

3.1 K fenomenológii básnickej obraznosti

Poetický text má schopnosť „komunikovať“ prostredníctvom básnických metafor, ktorých primárnou kvalitou je schopnosť vytvárať obrazy⁷ vo vedomí percipienta, a je teda jedným zo základných stavebných princípov básnenia. Obraz sa sémanticky spája s vizuálnou kvalitou, a preto aj v tejto súvislosti platí, že metafory majú najčastejšie vizuálnu podobu (na tie najvýraznejšie som sa snažila upozorniť v rámci interpretácie jednotlivých básnických zbierok poetiek). Metafora je kreatívnym prostriedkom na vyjadrenie emócií subjektu básne, metaforická práca poskytuje najautentickejšiu „definíciu pocitu“ a predstavuje vždy osobný proces, v ktorom objekt nesie osobitý význam, čo súvisí s jej antropocentrickou podstatou. Potreba človeka uchopiť svet a pomenovať jeho vnútorné štruktúry je aktuálna už od čias antiky a je stále rovnako páľčivá, no i napriek tomu neexistuje jednotná teória, ktorá by dokázala obsiahnuť a uspokojivo vysvetliť všetky problematické miesta. Tak ako je každá metafora otvorená interpretácii, čím vytvára priestor pre vzájomný dialóg, tak zrejme zostanú neuzavreté aj teoretické úvahy o nej.

3.2 Metafora v kontextoch

Bachelardov fenomenologický prístup k ponímaniu metafory by bolo možné označiť za *tradičný*. Zostručnene preň platí tvrdenie, že metafora je darom ducha, iracionálnou kategóriou. Humanitné vedy nás však učia, že svet funguje v opozíciách, a teda rovnako aj v tomto prípade existujú medzi literárnymi vedcami, estetikmi, filozofmi či lingvistami rozporuplné názory na spôsoby jej výkladu. Narážam na *moderný* postoj, ktorý zaujímajú

⁷ Okrem toho prispieva tiež k emocionálnej sile výpovede, expresívnosti či miere subjektívnosti básnického textu.

zástupcovia o čosi mladšej generácie teoretikov a metaforu považujú za vedomý produkt ľudského intelektu⁸. Preto by som záverečnú časť vzťahujúcu sa k problematike metafory chcela uzavrieť úvahou nad dvoma kontroverznými prístupmi moderných teoretikov k otázke problematickosti parafrázovateľnosti metafory, no už samotné slovné spojenie sa môže javiť ako rozporuplné – ak má byť metafora autentickým zachytením pocitu jej pôvodcu v konkrétnom momente, v ktorom sa objavil (tu a teraz), skutočne bude schopná zachovať si tento svoj špecifický náboj aj v situácii, keď bude voľne pretlmočená, parafrázovaná? Ak by platila prvá podmienka, parafrázou predsa získame akúsi meta-metaforu, v ktorej sa väčšou alebo menšou mierou odrazí skúsenostný komplex, situácia, okolnosti, ba dokonca aj mentálne rozpoloženie toho, kto parafrázuje; autentické tu a teraz sa zmení na inokedy a inde.

Záver

Ťažiskom a cieľom dizertačnej práce bolo na základe interpretačnej analýzy definovať a čo najpresnejšie vystihnúť poetiku ranej tvorby vybranej štvorice poetiek, ktorých talent a hodnota výpovede ich básnických textov zostala nepoznačená dobovými vplyvmi a zásahmi, a to aj napriek skutočnosti, že do literárneho povedomia vstupovali v neľahkom dejinnom období. V prípade poézie vybraných poetiek ide o výrazný prúd ženského básnictva, ktorý zarezonoval v slovenskej literatúre na sklonku 20. storočia a ktorého estetické kvality stoja za pozornosť aj v súčasnosti. Autorky vo väčšej či menšej miere dokázali odolávať dobovej doktríne, a hoci niektoré z nich majú na svojom konte niekoľko angažovaných básní (najmä v období časopiseckých debutov), nikdy sa tento spôsob básnenia nestal im vlastný.

Ukazuje sa, že medzi základné aspekty, z ktorých pramení ženskosť ich hlbinných výpovedí, je spôsob identifikácie seba samých vo svete: zväčša v pozíciách žena-matka, žena-poetka, žena-milenka, žena-dcéra, žena-partnerka. Byť ženská pre ne neznamená byť hypersenzitívna, ich poetické texty nemajú byť ani žiadnou revoltou, prostredníctvom ktorej by sa chceli vyhraniť voči mužskému svetu. Mužský element je v ich básňach, naopak, veľmi dôležitý – ženské lyrické aktérky ho prijímajú ako súčasť svojich priestorov, svojich svetov, navzájom sa prestupujú a dopĺňajú. Láska je im bytostnou podstatou, no nemajú tendenciu ju patetizovať či idealizovať, práve naopak, v ich autorskom výraze rezonuje triezvosť pohľadu a vnútorné odhodlanie prekonať aj nepriazeň osudu, zostať svojou – napriek všetkému. Zaznamenávajú veci v ich plynutí, básne sú častokrát akýmisi záznamami aj všedných

⁸ Konkrétne prívrženci americkej novokritickej školy.

udalostí. Vo veršoch sa im darí zaznamenávať pestré spektrum emócií, neboja sa tematizovať hodnoty, ktorým veria a od ktorých neupúšťajú ani po čase.

Od toho sa následne odráža aj motivická výstavba veršov, výber jazykových prostriedkov – pričom nehľadajú nový jazyk, len nové možnosti toho jestvujúceho – práca s básnickou obraznosťou a voľba ústredných tém. Pre štvoricu autoriek je písanie poézie spôsobom bytia: existujú, aby písali, píšu, aby dokázali existovať. Píšu, aby prežité okamihy a skúsenosti dokázali lepšie uchopiť a prostredníctvom veršov majú možnosť priradovať im hlbšie významy, ktorých podstata pramení kdesi hlboko v ich vnútri. Skrz verš odkrývajú vlastné pravdy, identifikujú sa so svetom, ktorý ich bezprostredne obklopuje a artikulujú svoje vnútorné pocity. Tematicky sa dotýkajú vzťahu muža a ženy, pričom každá z nich je svojím „rukopisom“ špecifická, spredmetňujú prírodný priestor alebo tiež vnútorný priestor bezpečia, najčastejšie zastupovaný priestorom bytu.

Som si tiež vedomá, že na poéziu je možné nahliadať z viacerých perspektív. Ja som si ako metodologické východisko zvolila interpretáciu, ktorá mi dovoľuje evokované obrazy podchytiť a uchopiť aj prostredníctvom vlastnej intuície. Takisto som zámerne opomenula feministické hľadisko, keďže ho v prípade poézie vybranej štvorice nepovažujem za veľmi relevantné, a pozornosť som zamerala väčšmi na básnickú ich obraznosť.

Literatúra:

ARISTOTELES: *Poetika*. Martin : Thesis, 2009.

BACHELARD, Gaston: *Plamen svíce*. Praha – Liberec: Dauphin, 1997.

BACHELARD, Gaston: *Poetika prostoru*. Praha : Malvern, 2009.

BACHELARD, Gaston: *Poetika snění*. Praha : Malvern, 2010.

BACHELARD, Gaston: *Voda a sny. Esej o obraznosti hmoty*. Praha : Mladá fronta, 1997.

BAUMAN, Zygmunt: Spor o postmodernitu. In: *Úvahy o postmoderní době*. Praha : Slon, 2006.

BÍLIK, René: *Duch na reťazi – sondy do literárneho života na Slovensku v rokoch 1945 – 1989*. Bratislava : Kalligram, 2008, s. 172.

BOKNÍKOVÁ, Andrea: Andrea Bokníková číta Annu Ondrejkovú. In: *Glosália*, (29. 12. 2011), pôvodne vyšlo v Romboide č. 8, 1994. Zdroj: <https://www.glosolalia.sk/news/andrea-boknikova-cita-annu-ondrejkovu/>

BOKNÍKOVÁ, Andrea: *Zo slovenskej poézie šesťdesiatych rokov 20. storočia II*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2012, s. 182.

- BOKNÍKOVÁ, Andrea: Žena ako autorka – žena ako téma v slovenskej poézii od šesťdesiatych rokov po súčasnosť. In: *Studia Academica Slovaca* 29. Bratislava : Stimul, 2000, s. 24–52.
- BROOKS, Cleanth: The Heresy of Paraphrase. In: *The Well Wrought Urn: Studies in The Structure od Poetry*. London : Denis Dobson, 1949, s. 157–175.
- CAVELL, Stanley: Aesthetic Problems of Modern Philosophy. In: *Must we mean what we say?* New York : Cambridge University Press, 2002, s. 73–96.
- ČERVENKA, Miroslav: *Fikční světy lyriky*. Praha – Litomyšl : Paseka, 2003.
- ČERVENKA, Miroslav – JANKOVIČ, Milan – KUBÍNOVÁ, Marie – LANGEROVÁ, Marie: *Pohledy zblízka: zvuk, význam, obraz (Poetika literárního díla 20. století)*. Praha : Tors, 2002.
- ČINČUROVÁ, Xénia: *Epické podoby priestoru*. Levoča : Modrý Peter, 2004.
- EMINESCU, Mihai: *Křídla z vosku*. Dunajská Lužná : MilaniuM, 2007.
- FELDEKOVÁ, Oľga: Šesťročná príležitosť. In: *Nové slovo mladých*, 1983 (december), č. 12, s. 9.
- FOUCAULT, Michel: *Myšlení vnějšku*. Praha : Hermann & synové, 1996.
- FREUD, Sigmund: *O člověku a kultuře*. Praha : Odeon, 1989.
- GÁL, Egon – MARCELLI, Miroslav (ed.): *Za zrkadlom moderny. Filozofia posledného dvadsaťročia*. Bratislava : Archa, 1991.
- HEVIER, Daniel: Hrdza a hlina. In: *Nové slovo mladých*, 1980 (júl), č. 7, s. 15.
- HODROVÁ, Daniela a kol.: *Poetika míst*. Praha : H & H, 1997.
- HOCHÉL, Igor – ČÚZY, Ladislav – KÁKOŠOVÁ, Zuzana: *Slovenská literatúra po roku 1989*. Bratislava : LIC, 2007.
- HOSTOVÁ, Ivana: *Medzi entropiou a víziou. Kritické a interpretačné sondy do súčasnej slovenskej poézie*. Prešov : FACE – Fórum alternatívnej kultúry a vzdelávania, 2014.
- HOSTOVÁ, Ivana: V priestore za zrkadlom, v priestore za maskou. O motívoch zrkadla a masky u Mily Haugovej a v slovenskom výbere básní Sylvie Plathovej. In: *Preklad a tlmočenie 10. Nové výzvy, prístupy, priority a perspektívy*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2012, s. 190–200. (Zborník publikovaný tiež on-line: https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Hostova1/subor/v_priestore.pdf; s. 37–47).
- HRDLIČKA, Josef: Kosmos a obraz. Ke dvěma Bachelardovým Poetikám. In: *Poetika snění*. Praha : Malvern, 2010.
- HUJÍK, Viktor: Malá meditácia nad Snežnou nevestou Anny Ondrejčkovej. In: *Nové slovo mladých*, 1978 (september), č. 9, s. 14.
- CHENU, Roselyne: *Žít svobodně je umění*. Praha : Jitro, 2007.
- CHROBÁKOVÁ, Stanislava: Na hranici slova a vzdychu. In: *Romboid*, 1989, roč. 24, č. 1, s. 75–77.
- CHROBÁKOVÁ-REPAR, Stanislava: *Mila Haugová*. Bratislava : Kalligram, 2002.
- JENČÍKOVÁ, Eva – ZAJAC, Peter: Situácia súčasnej slovenskej literatúry. In: *Slovenské pohľady*, roč. 105, 1989, č. 2, s. 45–71.

- KOŠKA, Ján: Viera Prokešová, Cudzia. In: *Slovenské pohľady*, 1985, roč. 101, č. 6, s. 138.
- LYOTARD, Jean-François: *O postmodernismu*. Praha : Filosofický ústav AV ČR, 1993.
- MARČOK, Viliam: *Dejiny slovenskej literatúry III*. Bratislava : Literárne informačné centrum, 2006.
- MARČOK, Viliam: Skreslenia a pravda vo výkladoch dejín literatúry po roku 1945. In: *Biele miesta v slovenskej literatúre*. Bratislava : SPN, 1991.
- MAŤOVČÍK, Augustín – CABADAJ, Peter – PARENÍČKA, Pavol: *Slovník slovenských spisovateľov 20. storočia*. Bratislava – Martin : Literárne informačné centrum – Slovenská národná knižnica, 2008.
- MIKULA, Valér: „Červené“ päťdesiate v „zlatých“ šesťdesiatych. In: *Romboid*, roč. 39, 2004, č. 1, s. 36–45.
- ONDREJKOVÁ, Anna: Mojou podstatou je oheň. Rozhovor s poetkou, dramaturgičkou a herečkou Annou Ondrejkovou (zhovárala sa Dana Podracká). In : *Knižná revue*, 2007, č. 26. Zdroj: <http://www.litcentrum.sk/rozhovory/rozhovor-s-poetkou-dramaturgickou-a-hereckou-annou-ondrejkovou>
- PASSIA, Radoslav – TARANENKOVÁ, Ivana, eds: *Hľadanie súčasnosti: slovenská literatúra začiatku 21. storočia*. Bratislava : Literárne informačné centrum, 2014.
- PECHAR, Jiří: Procházky krajinou imaginace. In: *Voda a sny. Esej o obraznosti hmoty*. Praha : Mladá Fronta, 1997, s. 226-227.
- PELIKÁN, Čestmír: Doslov. In: *Plamen svíce*. Praha – Liberec : Dauphin, 1997, s. 157.
- PINKOLA ESTÉS, Clarisa: *Ženy, ktoré behali s vlkami*. Bratislava : Citadella, 2014.
- PLATHOVÁ, Sylvia: *Luna a tis*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1989.
- PLUTKO, Pavol: *Poézia, čas, hodnota*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1985.
- PODRACKÁ, Dana: Cudzia, ale svoja. In: *Romboid*, 1984, roč. 19, č. 7, s. 89.
- RICOEUR, Paul: Metafora a symbol. In: *Teória interpretácie: diskurz a prebytok významu*. Bratislava : Archa, 2007.
- SUBALLYOVÁ, Ľubica: Pokora k slovu, práci iných a vzájomná pozornosť (Rozhovor s poetkou, ktorá nás predčasne opustila). In: *Slovenské pohľady*, 2009, roč. IV+125, č. 3, s. 127–129.
- ŠRANK, Jaroslav: *Individualizovaná literatúra. Slovenská poézia konca 20. a začiatku 21. storočia z perspektívy nastupujúcich autorov*. Bratislava : Cathedra, 2013.
- ŠRANK, Jaroslav: Nenápadná vyrovnanosť Viery Prokešovej. In: *RAK*, 2008, roč. 13, č. 2, s. 37–40.
- ŠÚTOVEC, Milan: Začiatok 70. rokov ako literárnohistorický problém. In: *Zo sedej zóny*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1999, s. 141–154.
- TOMÁŠ, Radoslav: Komu patrí báseň. In: *Knižná revue*, roč. 21, 2006, s. 5.
- VALCEROVÁ-BACIGÁLOVÁ, Anna: Tajomstvo poézie Anny Ondrejkovej. In: *K poetologickým a axiologickým aspektom slovenskej literatúry po roku 1989. II* (zborník materiálov z medzinárodného vedeckého seminára konaného 22.-23. mája 2006 v Prešove). Prešov: Prešovská univerzita, 2007, s. 45–51.
- WELSCH, Wolfgang: „Postmoderna“. In: *Romboid*, 1989, č. 6, s. 102–116.

ZAMBOR, Ján: „Tisíckrát dopichaná ihličím mäkko kreslí úbočia“. In: *Tisíckrát dopichaná ihličím mäkko kreslí úbočia*. Bratislava : Ústav svetovej literatúry SAV a MilaniuM, 2010, s. 21–25.

ZAMBOR, Ján: *Tvarovanie básne, tvarovanie zmyslu*. Bratislava : Veda, 2010.